

הישיבה התשעים-ואחת של הכנסת הראשונה

יום שלישי, ח' כסלו תש"י (29 נובמבר 1949)

חל-אביב, בנין הכנסת, שעה 16.10

א. עיני סדר-היום

(חוק בדבר עונש לפושעי-המלחמה)

מטפלים בענין ושיכול הוא להיות בטוח, שהדבר יעלה על סדר היום של הממשלה בזמן הקרוב ביותר. איני מוכן לקבל עלי דוקא שבועיים, כי איני חושב שאפשר להכין חוק בזמן קצוב.

היו"ר י. שפרינצק :

הנני מתכבד לפתוח את הישיבה התשעים-ואחת. רשות-הדיבור לחבר הכנסת נורוק לסדר-היום.

מ. נורוק (החזית הדתית המאוחדת) :

בית גבוה. לעתים קרובות, כשעצורי מחנות הריכוז הנאציים לשעבר, נסגשים בארצנו עם נאצים ובוגדים יהודים שנתנו את ידם להשמדת בני עמם (גם בימים אלה הודיעה העתונות על מקרה כזה), צריכה היתה המשטרה לשחרר את הבוגד המנוול, כי לדאבוננו דוקא מדינת-ישראל היא כמעט היחידה בעולם שאין בה אפי' שרות להעמיד לדין ולשפוט את הרוצחים ועווריהם. משום כך, אין בכוח המשטרה לעשות נגדם דבר.

כבר ביום ב' תמוז תש"ט, בשעת הוויכוח הכללי על התקציב, דרשתי לחוקק מיד חוק מיוחד בענין זה ותמיהני שמשרד-המשפטים אינו מטפל בכך.

כיום, בעזרת השם, כבר עברה חצי שנה ואין קול ואין קשב — אין חוק. לצערי, מצב משונה כזה אינו מוסף כבוד למדינת-ישראל. בשמענו שארצות אחרות מתנהגות שלא לפי שורת הדין עם פושעי המלחמה, אנו מוחים בכל תוקף, ובצדק. האם אפשרי שאצלנו, במדינת-ישראל, מקום שאין בית שאין שם מת שהומת ע"י החזית הטרופית ברמות אדם — יהיו פושעי המלחמה, הרוצחים, בוגדים ועווריהם נקיים מכל אשמה ?

אילו היו גבלס וגרינג, שם פושעי יריק, מתהלכים כיום בתוכנו, הרי יד החוק לא היתה מגיעה אליהם. רבר-תי, זהו מצב מעצבי ובלתי-נורמאלי. אין לנו רשות לדרוש מאחרים מה שאיננו עושים בעצמנו. אם אפשר להשתמש בביטוי : "למה יאמרו הגויים" — הרי כאן מקומו. אני שואל : עד מתי נזלזל בכבוד עמנו ובכורן הקדושים ?

משום כך, יש לי הכבוד להציע את ההחלטה דל-קמן : הכנסת מחייבת את הממשלה להביא לפנייה במשך שבועיים הצעת חוק בדבר עונש לפושעי המלחמה.

שר-המשפטים פ. רוזן :

כנסת נכבדה, השאלה שעורר חבר הכנסת הרב נורוק חשובה ונכבדה, ובוועדת החוקה, חוק ומשפט דנו בה לא פעם. הבטחתי לוועדה להציע הצעת חוק בקוים שהותוו בדברי חבר הכנסת ד"ר נורוק. הצעה זו מוכנה ואני יכול להראותה לו.

אני מקווה, שבימים הקרובים אוכל להעביר את הצעה לממשלה. איני יכול להבטיח, שהצעה זו תובא לדיון בכנסת במשך שבועיים דוקא, אך באפשרותי לומר לחבר הכנסת ד"ר נורוק, שאנו

י. ברי-יהודה (מפ"ם) :

במשך כמה זמן אתה מוכן ?

שר-המשפטים פ. רוזן :

איני יכול לומר בדיוק, אך אני חוזר ואומר, שיש לנו במשרד-המשפטים הצעה מן המוכן.

בעיה זו קשה ומסובכת ולא נכון מה שאומר חבר הכנסת הרב נורוק, שבארצות אחרות ישנו תקדים לאי תם הדברים, על-כל-פניהם, לא תקדים מדוייק לאותם הר" ברים שאנו עומדים להציע לכנסת. אני מציע לכנסת להסתפק לעת-עתה בהודעה זו.

י. ברי-יהודה (מפ"ם) :

שר-המשפטים לא דייק במקצת. בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא היה מעולם דיון בשאלה זו לגופה, מפני שבכל פעם שנתבע דיון כזה מסר לנו שר-המשפטים, שהוא יביא הצעת חוק תוך זמן קצר מאד, ואז, בוועדה, הסכמנו פעם ופעמיים לדחות ולדון בענין זה אחרי שתובא לפנינו הצעת החוק מטעם הממשלה.

אם איני טועה, הובטח לנו הדבר בפעם הראשונה לפני חמישה וחצי חדשים, ובפעם השניה כעבור חר"שיים.

לכן, לדעתי, אם אפשר להסכים שבועיים הם זמן קצר מדי — אפשר להגדיל את הזמן ולומר "תוך חודש ימים". שר-המשפטים אומר שהחוק כבר מוכן אצלו, אם כך — הרי שתוך חודש ימים אפשר ללא כל ספק להעביר את החוק דרך כל הייגים הדרושים בממשלה. מכל מקום, אין לסבול יותר העדר חוק כזה.

מ. נורוק (החזית הדתית המאוחדת) :

כנסת נכבדה, אני בכל זאת רציתי שייקבע זמן מוגבל. הנני מוכן לוותר על ההצעה של שבועיים, ואני מציע לקבוע חודש ימים.

ז. ורפהטיג (החזית הדתית המאוחדת) :

אבקש מאת יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט, לקבוע אם אמנם היה דיון או לא. אני בכל אופן יודע שהיה דיון מפורט ביותר בשאלה זו. ייתכן שחבר הכנסת ברי-יהודה לא השתתף בדיון.

— עניני סדר-היום (רוזן, שפרינצק, י. בדר, ברייהודה, בהיר); חוק הגנת החייל (שכירות משנה והארחא) (שפרינצק, רוזן) —

ש"המשפטים פ. רוזן :

זוהי אינטרפרטאציה חפשית מדי. בא"כ הממשלה, ש"המשפטים, הודיע שישנה הצעת-חוק, ושהוא מקווה להביא לפנינו חוק זה בהקדם האפשרי. בדיון כאן דובר רק על כך אם צריך להגביל את הזמן או לא. בא"כ הממשלה הודיע, שאין זה נהוג להייב את הממשלה להביא חוק בזמן מסויים, אבל סבורני שגם ש"המשפטים וגם בעלי ההצעה יסכימו שהדבר ינוסח בצורת משאלה, שהחוק יובא לפנינו תוך חודש ימים.

י. ברייהודה (מפ"ם) :

הכנסת מבקשת, כלומר מצווה, מבחינה זו אני מסכים.

א. בהיר (מפא"י) :

אני מקבל את ההנחה שאיננו צריכים ליצור תקדים המטיל על הממשלה להביא חוקים תוך זמן מוגבל, ומבחינה זו אני תומך בהצעת ש"המשפטים, שמענו את הודעתו של ש"המשפטים, שהממשלה תביא בהקדם האפשרי את הצעת החוק לכנסת, אח"כ תועבר הצעת החוק לוועדה ותוחזר אלינו.

אני מציע להסתפק בהודעתו של ש"המשפטים ולעבור לסדר-היום

הי"ר י. שפרינצק :

נצביע את ההצעה הבאה : הכנסת שמעה את הר דעתו של ש"המשפטים, שהצעת החוק עובדה, ובקרוב תובא לממשלה ולכנסת.

ה צ ב ע ה

— 36 בעד ההצעה
— 22 נגד

ההצעה נתקבלה.

ב. חוק הגנת החייל (שכירות משנה והארחא) תש"י—1949 *

משוחררים בפרט, היא שאלה רחבה יותר ויסודית יותר שותכל למצוא את פתרונה רק במסגרת של שיכון רחב-ממדים.

מה היא השאלה שהחוק הזה משתדל לענות עליה? — ישנם חיילים, שלפני התגייסותם לצבא לא היתה להם דירה משלהם, והם התגוררו בדירת הוריהם. יש גם מספר לא קטן של חיילים, שלפני התגייסותם לצבא, לא היתה להם כל דירה, ולא היה להם כל חדר — אלה הם עולים חדשים שהתגייסו או שהתנדבו במיוחד לשירות בצבא, עוד ישנם כיום מתנדבים רבים בארץ, שאין להם דירה או חדר, והם מחפשים חדר. הם עומדים לפני הדילמה, או לוותר בכלל על מקום מגורים, או לשלם את מחירי השוק הידועים — והמחירים הללו, כפי שאתם יודעים, מופי-רזים או גבוהים מאד. היום משלמים למשל בעד חדר בתל-אביב חמש-עשרה, עשרים לירות ואפילו עשרים וחמש לירות לחודש, או אם משלמים דמי-שכירות נמוכים יותר, משלמים דמי-מפתח — ודמי-מפתח לחדר בתל-אביב מגיעים לסכומים של ארבע, חמש מאות לירות.

כבוד הי"ר, בכל זאת חשוב בשבילי, אם דייקתי בדברי או לא, ואני מכיר תודה לחבר הכנסת ורהפטיג, שהעמיד את הדברים על דיוקם. אמנם נכון, שלא היה דיון בחוק, כיון שלא היה חוק, אך היה דיון די רחב על הצורך בחוק כזה והוועדה לא הסתפקה אז אך ורק בהבטחתי להביא חוק כזה, כ"אם היה דיון לגופו של הענין, אם יש צורך בחוק כזה, והדיון נגע גם בכמה שאלות עניניות הנוגעות לגוף הענין.

אשר להצעתו של חבר הכנסת נורוק — אני בכל זאת צריך להתנגד לכך, כי יוצר כאן תקדים, שמטילים על הממשלה להביא חוק במשך זמן קצוב. אינני חושב שזהו נוהג פארלאמנטארי, אך אם חבר הכנסת נורוק עומד על הצעתו זו, הרי אני עומד על זכותי לבקש, שהצעה זו תועבר לוועדה, כדי שקודם יהיה דיון בה. אינני רוצה שניצור עכשיו תקדים אנטי-אורחא, איך להטיל על הממשלה להביא חוקים, על-כ"ל פנים אני עומד על זכותי שניתנה לי עפ"י התקנון של מועצת-המדינה הזמנית : לא תעלה על סדר-היום הצעה שלא נדונה לפני כן בוועדה.

הי"ר י. שפרינצק :

אני מקווה שש"המשפטים לא יצטרך לענות בפעם השלישית, רשות-הדיבור לחבר הכנסת י. בדר, הנואם האחרון בוויכוח זה.

י. בדר (תנועת החרות) :

אני מציע תיקון, ואני תקווה שגם חבר הכנסת נורוק אולי יסכים לו, כיון שש"המשפטים אינו יכול להבטיח לנו באיזה מועד יביא הצעת חוק כזה — אני מציע לקבל את ההחלטה דלקמן : הכנסת מטילה על ועדת החוקה, חוק ומשפט, שתכין ותביא לפני הכנסת תוך חודש ימים הצעת-חוק מתאימה.

הי"ר י. שפרינצק :

נעבור לסיפא ג' של סדר-היום — חוק הגנת החייל (שכירות משנה והארחא).

ש"המשפטים פ. רוזן :

כנסת נכבדה, חוק הגנת החייל (שכירות-משנה והא-רחא), תש"י—1949, היא חוליה חדשה בשרשרת אותם החוקים, שמטרתם לבוא לעזרת החייל, ולעזרת שיקומם של חיילים משוחררים, ידוע לכנסת, שבבית נתקבלו לפני זמן קצר מספר חוקים אחרים בקו זה : חוק הגנת החייל (דירה)—שלפיו יכול חייל לקבל בחזרה את הדירה שהיה גר בה קודם כשהוא משתחרר מהצבא, כן קיבלה הכנסת חוק, המבטיח את החזרתם לעבודה של חיילים משוחררי-רים. היום אני מגיש לכנסת בשם הממשלה חוק צנוע יותר, שחשיבותו אולי נופלת בהרבה מהחוקים שהזכרתי קודם, מפני — ברצוני להגיד מראש — שהחוק הזה אין בכוחו לפתור את שאלת שיכון החיילים, או החיילים המשוחררים. החוק הזה יכול לתרום רק תרומה צנועה מאד. השאלה של השיכון בכלל, ושל שיכון חיילים

(* רשומות (הצעות חוק חוב' 123).

בהזדמנות זו אני רוצה לומר, שאין ככוונת הממ"שלה להקים כאן מנגנון חדש. קציני המחוז שישנם ישמשו בתור רשויות מוסמכות לצרכי חוק הפיסת מקרקעים בשעת-חירום. הפרסום בענין זה עוד לא ניתן, אך הוא יינתן בשבוע זה, או בשבוע הבא. למעשה מטפלים היום קציני המחוז בכל השאלות הנוגעות לדירות.

אני רוצה לסתור מראש את הטענה שתישמע בוודאי, שיהיה צורך להקים מנגנון גדול, לדעת, אין צורך בדבר. תפקידו של פקיד השכירות יהיה, לשמור על העקרונות שביסוד החוק, ז"א, שההשכרה לחייל תיעשה רק לשם מגורים; שבעל-הדירה והחייל יקבעו את תנאי שכירות-המשנה בכתב; שבעל הדירה לא יהיה רשאי להעביר את כל הדירה לחייל; ושהוא צריך להמשיך בהחזקת חלק מהדירה לצרכי שכירות-הוא. בענין זה כבר נתקבל ערעור מאגידו החיילים המשוחררים בישראל, שקראו את החוק — שהתפרסם לפני שבועיים — ותובעים שהחוק הזה יחול על זירות שלמות. הממשלה לא הציעה זאת, כי היא אינה רוצה במצב, שיונתק לגמרי הקשר בין בעל-הבית ובין בעל הדירה ששכר את הדירה מבעל הבית.

ואשר לנוסח החוק, בענין זה אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת לתיקון של הנוסח בסעיף 2 (ב), בנוסח הצעת החוק היה כתוב, שהדייר יוסיף להתחזק בשאר חלקי הדירה בתור אחד התנאים לקבלת היתר מפקיד השכירות. כאן יש צורך לתקן — והתיקון כבר חולק בין חברי הכנסת. הנוסח המתוקן הוא: "הדייר מוסיף להשתמש בחלק מהדירה למטרה שציינה שכתרה".

בבה אידלסון (מפא"י):

במה זה משנה?

שר-המשפטים פ. רוזן:

זה משנה. לפי הנוסח שהוצע אפשר אולי לפרש כך: כשיש לאדם 4 חדרים והוא משכיר אחד מהם, לפי הנוסח "הדייר מוסיף להתחזק בשאר חלקי הדירה" — עליו להמשיך להתחזק עוד 3 חדרים. התיקון לנוסח זה אינו משנה את החוק ברוח הדרישה של המרכז לחיילים משוחררים, זהו רק נוסח מדוייק יותר.

אם נתמלאו כל התנאים, יתן פקיד השכירות היתר להשכרה והיתר זה יגן על בעל-הדירה מפני פינוי מטעם בעל-הבית, והיפוך את החייל ששכר את החדר לדייר משנה המוכר ע"י החוק, דוגמת כל דייר אחר.

אם הצדדים רוצים לשנות את תנאי ההשכרה, עליהם לקבל היתר חדש. מן-כך שפקיד השכירות, כשהוא בא לדון, אם לתת היתר זה או לא, צריך להסתפק על הצדדים הצדדים בנוגע לשכר המשתלם ולהצדדים של תמורה נוספת. אך החוק מכיל הוראה בסעיף 7 על ב"טול היתר העשוי לשמש תריס בפני מעשי מרמה. הוראה זו אומרת, שההיתר שהושג על-ידי הצהרה כוזבת, בטל מעיקרו ולפיכך מתבטל היתר עם שינוי הצדדים את תנאי ההשכרה. אם הצהירו הצדדים על שכר דירה הוגן, ולמעשה שולם שכר דירה גבוה יותר, הרי היתר ניתן על-פי הצהרה בלתי-נכונה, והוא בטל, כי ההשכרה כאילו נעשתה בלי היתר. והוא היין אם חייל שילם בתחילה שכר דירה, שהוצהר על-ידי ההסכם בין הצדדים, אך אח"כ משלם דמי שכירות מוסרורים ולא

החוק הזה אינו מיועד לאלה המוכנים לשלם את הסכומים הללו, או שאינם מסרבים לשלם אותם, באשר ידם משגת לשלם תשלומים כאלה. החוק דן במקרה מיוחד במינה, במקרה שנמצא בעל-הדירה, המוכן להשכיר דירה בלי להרוויח רווח מופרז — וכאן מתייצבת לפנינו השאלה, אם כל החוק הוא מעשי, ואם יש לו משמעות ממשית, או אם זה רק חוק שמישהו יצר מתוך הרהורי-לב, שמה ימצאו אנשים כאלה. הממ"שלה נתבקשה כבר מומן להוקק חוק כזה. וכאן עלי לומר במאמר מוסגו: משרד המשפטים במנגנונו המוגבל אינו יכול לצערי להיענות לכל הבקשות, אפילו להצעות הטובות ביותר, תוך תקופה קצרה. אבל, פנו אלינו כבר מומן, וגם בימים האחרונים קיבלתי מכתב מהאגף ליישוב החיילים ושיוקומם, שקטע ממנו אקריא מיד לפני הכנסת, בו הם טוענים שישנם אנשים — על-פירוב קרובים וידידים. — המוכנים לשכן חייל בדמי שכירות לא מופרזים, אך הם עומדים בפני הבעיה, הקשורה במצב החוקי השורר בארץ, דיירים אלו וקוקים ברוב המקרים להסכמת בעל-הבית, שממנו שכרו את דירתם. ידוע לחברי הכנסת שרוב חווי השכירות, שכולנו תלמנו עליהם, כוללים התחייבות שאין להשכיר חדר אלא בהסכמת בעל-הבית. ואם בכל זאת משכירים חדר, הרי השכרה כזאת היא הפרת החוזה, הפרה המזכה את בעל-הבית להוציא את בעל-הדירה מהבית. הוא יכול להגיש תביעת פינוי, ותביעה כזו היא יזכה לפי המצב הקיים. לפנינו המקרה שבו ישנו חייל המחפש חדר, ומצד שני ישנו בעל-הדירה המוכן להשכיר חדר, ולהסתפק בדמי שכיר רות לא מוגזמים — זאת אומרת, שהוא מסתפק ברווח הוגן מעל למה שהוא עצמו משלם לבעל-הבית. אלא שבעל-הדירה אינו רוצה לנהל מ"מ עם בעל-הבית, כי הוא חושש שמא יביא המ"מ לירי העלאה ניכרת של דמי השכירות שהוא משלם בעצמו ואחרי כן, כתוצאה מזה, גם להעלאת דמי השכירות שהוא יצטרך לתבוע מהחייל. נשאלת השאלה: האם בכלל יש מקרים כאלה? לפי האינפורמציה שבידי ישנם מקרים כאלה, איני אומר שישנם בארץ, אך ישנם במספר כזה, שדי בו להצדיק את חקיקת החוק.

האגף ליישוב חיילים ושיוקומם כותב: בהזדמנות יות שונות הובאו לפני הצעות ע"י חיילים בודדים וכן ע"י ועדות ציבוריות, לפיהן אפשר להשיג מספר דירות, לולא החשש הקיים אצל הדיירים הנוטים לעשות זאת. שמא יגושלו מדירתם ע"י בעל-הבית על-ידי חוק הדירנת הקיים, שלפיו עלול המשכיר מדידתו חלק לדייר-משנה בלי הסכמת בעל-הבית, לעמוד בפני משפט ובפני צו פינוי. לדוגמה תשמש ההודעה של הוועד הציבורי לקליטת אנשי המח"ל מהארצות האנגלו-סאכסיות, שצהיר בפני, שבאם החוק יתוקן — יוכלו חברי הוועדה לארגן מבין תושבי הארץ מספר ניכר של דירות טובות החיילים משוחררים ומח"ל, הנכונים להשתתף בארץ, לפיכך תושבים אנו שיש טעם להציע את החוק הזה. החוק הזה יענה אולי למספר לא גדול, אך בכל-זאת למספר ניכר של דרישות כאלה.

ואשר להצעת החוק, יוצר מוסד מיוחד, כפי שחבר-רי הכנסת רואים, — פקיד השכירות, שתפקידו יהיה לשמור על קיום העקרונות שביסוד החוק.

מהזכויות הניתנות לחייל לפי החוק המוצע ייהנו גם החיילים המשוחררים במשך 3 שנים מיום שחרורם, וכן גם בני משפחה של חייל או של חייל משוחרר. לבני משפחה של חייל נפטר או חייל נעדר יהיה אותו המעמד שיש לחייל עצמו לפי חוק זה. חייל שנפטר, רשאית אלמנתו ליהנות מהזכויות שהחוק הזה מעניק לחייל או לחייל משוחרר.

אסתפק בהערות אלה, ואם תהינה שאלות, או אם יתעורר ויכות, אתיה מוכן להוסיף עליהן.

אני מציע להעביר את החוק הזה אחרי קריאה רא" שונה לוועדה, שוועדת-הכנסת תקבע אותה.

הי"ר י. שפרינצק :

אני קובע 10 דקות לכל משתתף בוויכוח.

י. ספיר (הציונים הכלליים) :

כנסת נכבדה. בלי ספק יש יסוד חיובי בעצם הצעת-החוק; אבל יש בה כמה ליקויים אשר מצד אחד הם עלולים להפוך את החוק הזה לא לחוק הגנה על החייל אלא לחוק הגנה על הדייר, ומצד שני הם מאפ" שרים הספקת הרכוש מידי בעל-הבית; ובמקרה זה, אין הדבר צודק.

אני מבין שהצעת-החוק הזאת באה בגלל המחסור הגדול בדירות לחיילים משוחררים. אולי מותר לשאול בהודמנות זו, מה קרה לתכנית של שיכון החיילים המשוחררים עליידי הממשלה, שכל כך הרבה דובר עליה, ואשר עד עתה שמענו אך מעט עליה? הרי בהצעת-החוק הזאת לא יהיה משום פתרון לעצם בעיית שיכון חיילים משוחררים ומשפחותיהם.

סבורני שהגדרת המלה "חייל" — שלפי הצעת-החוק פירושה, אדם המשרת שירות מלא בצבא-ההגנה לישראל, או ששוחרר אחרי שירות כזה ולא עברו 3 שנים מיום שחרורו — טעונה תיקון. החוק אומר שחייל, שלוש שנים אחרי יום שחרורו, יהיה רשאי ליהנות מן החוק הזה. עם כל רצוננו לעזור לחיילים המשוחררים, נראה לי שבאורך התקופה הזאת יש במקצת משום הפרזה. חייל שלאחר שחרורו כבר היה אזרח במשך שלוש שנים, יוכל — לפי הצעת-החוק הזאת — לדרוש את זכותו ליהנות מהחוק הזה. נשאלת השאלה, מה עשה אותו החייל במשך שלוש השנים.

במידה שיש צורך בכך, אין ספק שיש לקבוע תקופה של תחולת החוק הנה לגבי חייל. אם הכינותי נכון את דברי שר-המשפטים, הרי אמר שהחוק הזה יזכה את החייל ליהנות מהדירה במשך שלוש שנים. אני רואה בסעיף הזה חוסר בהירות.

אורך התקופה בה יכול החייל ליהנות מהדירה לא הוגדר באופן ברור. הסברתו של שר-המשפטים מכניסה מומנט שאינו נמצא בחוק. אני מציע לוועדה שתדון בחוק, להבהיר את השאלה הזאת.

הצעת-החוק בניסוחה זה נותנת למעשה אפשרות לדייר להשכיר חלק מדירתו לחייל משוחרר, מבלי להיות מוגבל עליידי חוזה-שכירות או כל חוק אחר. מצד שני אין הצעת-החוק מבטיחה לחייל המ" שוחרר אפשרות לקבל דירה בתנאים הוגנים. אנחנו עדים למקרים רבים של השכרת דירות או חלק מדירות בשכר כלל לא הוגן, אלא הוגן, הדבר הזה נעשה בהס-

קיבל היתר על כך. גם במקרה זה מתבטל ההיתר עם שינוי התנאים.

אם ההיתר מתבטל, יכול בעל-הבית להגיש משפט פינוי נגד הדייר. לפיכך נשקפת סכנה לבעל-הדירה במקרה שהשכיר לא לפי תנאי היתר של פקיד השכ"ר רות, ורק בעל דירה הרוצה באמת לשמור על דירתו, ישמור על תנאי ההסכם. אם מתברר אח"כ, לאחר שבעל הבית מגיש משפט פינוי, שלפי ההיתר צריך היה לקבל באמת 5, 6, 7 ל"י בעד החדר, אך למעשה משלם החייל 15 לירות — הרי לפי חוק הדירות הקיים, יכול בעל-הבית להוציא את בעל-הדירה, כלומר את הדייר שלו, מהדירה. כי אחת הסיבות היסודיות למשפט פינוי, משמשת הטענה, שבעל-הדירה, ששכר את הדירה מאת בעל-הבית, משכיר חדרים ברווח בלתי-הוגן. לפי החוק הקיים יכול בעל-הבית להגיש משפט פינוי נגד הדייר שלו, בבתים ישנים ישנם דיירים המשלמים 2 או 3 ל"י לחדר, בבתים החדשים שכר הדירה הוא 5 או 6 ל"י לחדר. קורה, שבעל-הדירה מקבל בעד חדר 15 או 20 ל"י ואז יכול בעל-הבית לפי החוק להוציא את הדייר שלו ולהגיש נגדו משפט פינוי. לפיכך אוסר כאן החוק באחד הסעיפים: היתר של פקיד שכירות, שבו אושרה השכירות בין בעל-הדירה ובין החייל — ההיתר, מהווה הר" כחה חותכת שדמי השכירות שבעל-הדירה מקבל מהחייל הם הוגנים. זו היא המשמעות של סעיף 6 (א).

סעיף 11 (ב) הוא הסעיף שעליו דיברתי, ושלפיו יכול בעל-הבית להגיש משפט פינוי נגד הדייר שלו, המספסר בחדרים, מדוע אינם מתנהלים כיום משפטים רבים כאלה בבתי-המשפט? הסיבה היא, שבדרך כלל מקבל בעל-הבית את חלקו מדמי המפתח שבעל-הדירה קיבל, או מדמי השכירות המוגזמים — ושלפני ההש" כרה כבר היה מעין הסכם בין בעל-הבית ובין בעל-הדירה בענין זה, לפיכך אינם מתנהלים משפטים רבים כאלה לפי 8 (ב). אך כאן נשאלת השאלה, מהו המצב אם נעשה ההסכם בין בעל-הדירה ובין החייל, ופקיד הש" כירות נתן את ההיתר, ואח"כ בא בעל-הבית ותובע משפט ואומר, שלמעשה שילמו דמי שכירות גבוהים יותר? הרי מסירת כל ידיעה כזו בענין זה, היא עב"י רה לפי החוק, ואם מתברר, שההיתר הזה הושג במיד" מה — הרי, מובן, שההיתר בטל. אך נדמה לי, שהסכנה הזאת היא די קטנה, כי בדרך כלל יהיו הצדדים מעוני' יינים שחור על שיהנתה לחוק זה היא, וזה מה שאנו שמעים מפי אנשים המטלים בדבר, שיש באמת בעלי- דירות, המוכנים להסתפק ברווח הוגן.

אנו חשבנו לרצוי לאפשר לבעל-הדירה לא רק הש" כרה על-פי היתר, אלא גם הארכת אנשים בתור אור" חים לזמן מעבר, זאת אומרת אורחים שהם מארחים אותם שלא על מנת לקבל פרס. לפי המצב הקיים יכול גם זה לשמש נימוק לפינוי, אם בחוזה השכירות של בעל-הדירה כתוב, שלא רק ההשכרה אסורה, אלא גם מסירת שמוש הדירה לאורחים שלא על מנת לקבל פרס. ישנם חוזי שכירות בין בעלי-בתים ובעלי-דירות שבהם כתוב: לפי ההסכם לא רק אסור לך להשכיר את הדירה, אלא אסור לך למסור את השימוש בדירה למישהו אחר. — גם בענין זה קובע החוק המוצע, שיהא אפשר לארח חיילים וחיילים משוחררים על-פי היתר זה. לפיכך, יהיה בעל-הדירה מוגן מסני בעל- הבית.

„הזדמנויות כל כך מעוטות“ לשכן מספר חיילים „כה קטן“. נדמה לי שבהזדמנות זו עלינו לייחד את הדיבור על בעיית הדאגה לחייל המשוחרר, מה עלינו לעשות לטובתו על-ידי המוסדות המחקקים וכיצד לעשות זאת ביתר זריזות.

חבר הכנסת ספיר, שקדמני, סבור שתקופה של שלוש שנים, שבה יהיה החייל המשוחרר מוגן ע"י חוק זה, היא תקופה ארוכה מדי, גם כאשר במשך שלוש שנים אחרי שחרורו תנאי הדיור שלו הם כאלה שאין לשאתם. חבר הכנסת ספיר חי בתוך עמו ויודע כמה מקרים כאלה ישנם בארץ כיום, בגלל המחסור הגדול באפי שריונות שיכון למשפחות; ורבים הם המחכים יותר משלוש שנים להזדמנות להיטיב במקצת את תנאי הדיור הקשים. אילו הקנה חוק זה זכות הפקעה, אולי הייתה טענתו של חבר הכנסת ספיר חוקית יותר, אולם לפי חוק זה, תלוי החייל ברצונו של בעל הדירה, וכאשר הוא בלאו הכי מוגבל, וצריך להכות להזדמנות שמישהו יתרצה למסור לו חלק מדירתו — לשם מה ההגבלה הנדרשת ע"י חבר הכנסת ספיר?

תמה אני ביותר מדוע מצא המחוקק לנכון להכניס לתוך הצעת החוק את סעיף 2, מדוע יש לשלול את האפשרות מהחייל מצד אחד, ומהאדם המסכים למסור לו את דירתו מצד שני? אנו עומדים כתי, למשל, לפני המפעל ההסתדרותי הגדול של שיכון ותיקי ההסתדרות. אדם שקיבל דירה בשיכון זה, רוצה להעביר את דירתו לבנו — חייל משוחרר שלא יכול היה לרכוש לעצמו דירה — מדוע העברה זו אינה מותרת לו? אתם יודעים מה רב מספרם של האנשים הרוצים להינשא, ואשר דוחים את חתונתם בגלל חוסר אפשרות להשיג חדר.

ואשר לסעיף קטן ב' — נניח שמישהו המועמדים, שהיה לו רק חדר אחד, מכנס כעת לשיכון, והוא מעוניין למסור לבנו את החדר הזה ולאפשר לו חיי משפחה מסודרים; מדוע אוסר החוק הזה לעשות זאת? סבורני שיש לתקן את הסעיף הזה ולהסיר את ההגבלה הזאת. אני מקווה שהוועדה תתקן זאת, כי לדעתי אין לסעיף זה כל הצדקה.

בהזדמנות זו מחובתנו להתעכב רגע על העובדה, שלא שמענו עדיין על הקמתו של שיכון אחד לחיילים משוחררים, בה בשעה שהמדינה והמוסדות הציוניים מקימים שיכונים בממדים רחבים לצרכי העולים, והלוחאי וירחיבו את הפעולה הזאת. מדוע לא דאגו במידה מספקת לחייל המשוחרר? מדוע, בתקופה שאחרי מלחמת העולם, ידעה ממשלת המאנדאט להקציב סכומים לא קטנים, ובתנאים הוגנים; וגם הסוכנות — שיקלחתה הייתה קטנה בהרבה מזו של מדינתנו הניגיה — בכל זאת נרתמה לעזרה, וחייבה את כל המועצות המקומיות הגדולות להקציב שטחים לשחרר את המשלוחים ממסים מרובים. מפעל זה הקיף אז קרוב ל-5000 יחידות דיור, ולא סימק את הצרכים.

אין להשוות את ממרי הגיוס בזמן מלחמת העולם השנייה לגיוס הטוטאלי במלחמת ישראל. ישנם כיום אלפים רבים של חיילים משוחררים הגרים עדיין בתנאים קשים, וררושים גישה אחת ופתרונות בממדים אחרים וגדולים כדי לבוא לעזרתם.

על הממשלה לדעת, כי בתקציב הקרוב שתגיש לנו לדיון, עליה לכלול גם את הסעיף החשוב הזה, במידה שגם החייל המשוחרר ירגיש שמדינתנו דואגת לו.

וואות שונות. אין בהצעת החוק הזאת כל הבטחה וכל אפשרות של הבטחה, שהדבר הזה לא יעשה תחת מטוה החוק הזה. אם נקרא את סעיף 3 נראה שמט" פיקה הצהרה בכתב על-ידי הדייר והחייל, שתיתן בנוכחות פקיד השכירות, כדי לשמש הוכחה שהשכירות היא הוגנת. אנו יודעים כי חייל משוחרר שאין לו דירה יקבל על עצמו גם תנאי שכירות קשים, מאין ברירה.

נשאלת גם השאלה, מדוע ישכיר אדם חלק מדירתו, במקרה שהחייל או החייל המשוחרר איננו קרובו — אם לא לשם רווח. הרי הוא לא יעשה זאת לשם שמים!

בתנאים שלנו יכולים שני הצדדים להיות מעוניינים להסתיר את תנאי השכירות. לא יהיה זה נכון אם בעל-הבית יצטרך להיות בלש, ולברר אם נעשה כאן מעשה הוגן או לא הוגן.

משום כך יש להביא הצעה אחרת בענין זה. אם לא נבטיח לחייל המשוחרר הגנה מפני תנאי שכירות לא הוגנים, הרי נפקיע בזה את זכותו של בעל-הבית על דירתו, וללא הצדקה. לא אכנס עתה ללד השאלה של חוק הקפאת שכר הדירה בתנאים שלנו, כאשר חלו שינויים גדולים וכאשר הנסיבות מצדיקות דיון רציני גם בחוק עצמו וגם בתוצאותיו ולא רק לטובת האנשים המעוניינים בכך, אלא גם לטובת הציבור הרחב. אולם עלינו לדון על השאלה באיזה אופן לתת לחייל המשוחרר הגנתו, מבלי לפגוע על-ידי כך בבעל-הבית, שאין ככוונתנו לפגוע בו ולהפוך את הבעלות על הבית לדבר מדומה בלבד.

אמנם המונח בעל-הבית, כמשכיר-דירה, אינו פולארי ביותר בתנאים שלנו, וכל נסיון להסביר את הבעיה, מתפרש כרגיל בצורה לא נכונה. אבל נראה לי שבענין זה יש אי-צדק, ועל-אי-צדק מותר לעמוד. וכאן יש אי-צדק בלי כל ספק.

צריך להיות, לא פקידי שכירות, אלא בית-דין, שלפניו מופיע בעל-הבית — אם הוא מוצא טעם להתנגדות — ומביע את התנגדותו. זה יכול להיות בית-דין ציבורי, בית-דין עירוני או בית-דין אחר. בית-הדין רשאי לא לקבל את טענתו של בעל-הבית; אבל על-ידי הקמת בית-דין כזה, ניתנת אפשרות לצד השלישי המעוניין להופיע לאו דוקא כפוסק, אלא כצד. בית-דין שהוא בלתי-משוחד ואין בו נטיה לצד מסויים, והמכוון רק לטובת החייל המשוחרר, יוכל לדאוג לכך שלא ייעשה מעשה לא הוגן ביחס לחייל, על-ידי זה שהוא ייאילץ לקבל על עצמו את תנאי הדיור המשכיר. עצם העובדה שהחייל המשוחרר לא תמיד יהיה מעוניין לגלות את הפרטים שבית-הדין ירצה לדעתם, מחייבת את הופעתו של בעל-הבית כצד.

בנוגע לסעיף האחרון, סעיף 9, אין בדעתי להיכנס כעת להבהרת הפרטים, אבל יש צורך בהבהרת יתר, כי הסעיף בצורתו הנוכחית נתון מקום לסיפורים לא נכונים. יש למצוא גם כאן ניסוח שלפיו ההערכה לא תהיה צורה של הסוואה, כדי שאדם לא ישלם 15 ל"י לחוד, כפי שאמר שר-המשפטים.

צ. יהודה (מפא"י):

אני מקווה שהחוק הזה בכללותו יתקבל בכנסת. אולם הכנסת אינה יכולה להיות מרוצה מסידור הנתון

רק בתנאי שזה יהיה צעד ראשון, ואחריו יבואו צעדים נוספים במידה כזאת שיתנו תשובה של ממש.

בבה אידלסון (מפא"י):

כנסת נכבדה! אני הושבת שעלינו לברך על עצם הכנסת החוק, שיפסיק את משטר השירות השורר בארץ ביחסים שבין בעלי-הבתים והדיירים. אחד הדברים המשונים במדינתנו הוא, שארץ זו, הקרובה לטת המוני עולים, ארץ שבמשך עשר השנים האחרונות עברו עליה מלחמות בלתי-פוסקות: מלחמת העולם השנייה ואחר-כך מלחמת ישראל, ובין שתי המלחמות האלה מאורעות שונים, שהביאו את טובי אנשינו, מגיני הארץ ומגיני העם, לסטוללים רבים, ולעתים קרובות היו נעקרים ממקומות מגוריהם ועובי רים למקומות אחרים, ובשום לא מצאו לעצמם פינה לחיות בה; הארץ שלנו הקולטת עליה ואשר עברה עליה תקופה כה קשה וארוכה — ארץ זו חייבת היתה להבטיח לפחות את חופש השכירה של הדיירה, או חלק מן הדיירה, עלידי הדייר, אם לא הובטח הדבר בין הדייר ובעל-הבית. אנחנו עדים כי במשך שנים רבות לא יכול הדייר לזכות במשפט אם קלט בדירתו עולה או חייל, או אנשים אחרים שצריכים כיום להיות ילד-טיפוחיה של מדינה זאת. אני עצמי הייתי קרוב של חוק זה, ואני יכולה להביא לדוגמה עובדת שבמשך שנים, הנשפטה זה חמש שנים בגלל זה שקיבלה לדירתה עולה. ואם זה עולה בעל-משפחה, הרי פסק-הדין חמור פ"כמה. עלינו לראות בחוק זה התחלה רצינית להסדרת השכירות של חדרים, גם אם אין הדבר מובטח בחוזה השכירות, ועלידי כך נדייר אנשים שמחובתנו לדאוג להם. חבר הכנסת ספיר אמר כאן, שמור הדבר שחוק זה הובא לפני הכנסת אחרי שהממשלה קיבלה על עצמה לסדר שיכון לחיי-מים משוחררים ולעולים חדשים. האם התעניין חבר הכנסת ספיר לדעת מה עשו בענין זה מעצמות גדולות ואדירות אחרי מלחמת העולם? וגם שם, ארבע שנים אחרי גמר מלחמת העולם השנייה עדיין לא הוסלה שאלת השיכון של החיילים המשוחררים. האם מותר כיום לדרוש ממשלת ישראל, שקלטה במשך הזמן הזה שלוש-מאות אלף עולים חדשים ועמדה במלחמה ושוחררה לאחריה המוני חיילים והעומדת לפני עיות רבות — שתבוא ותבשר כי שאלת השיכון לחיילים משוחררים כבר נפתרה? יכולים אנו להיות מרוצים שחוק זה הובא לפנינו, ועלינו לכלול בחוק זה שורה של דברים שצריכים להבטיח שכר נורמאלי. אני אומרת שכר נורמאלי, כי אינני יודעת מה פירושו של שכר „הוגן“ בתנאים של עכשיו בארץ. אני מציעה שייקבע גבולות לתשלום השכר בעד חדר והשימוש בשירותים השונים. הגענו למצב כזה שהשימוש על-ידי דיירי-משנה בחדרים אלמנטאריים ביותר נחשב ללוקסוס, ולעתים קרובות אין הדייר נכנס לחדר בגלל סיבה זו.

יש להבטיח בחוק זה עוד דבר אחד. אנחנו מדגישים תמיד כמה חשוב לסייע לחיי משפחה בארץ וכמה עלינו לדאוג לילודה. בחוק זה יש לאפשר לחייל משוחרר שנכנס לחדר רווק, והתחנן במשך הזמן, שזו לא תהיה סיבה להוציאו מן החדר. למעשה המצב עכשיו הוא כזה שצריך להרשות לו לגור בחדר אחרי גישואיו.

י. ברייהודה (מפ"ם):

בדרך כלל אנו מקבלים את החוק שהוצע, ועל תיקונים בפרטים שונים לא נעמוד כאן, בשעת הדיון הכללי, אלא בוועדה. על אחד התיקונים דיבר, למשל, הנואם הקודם, ואולי לא בצורה שהציע קודמי, אך ברור שיש לתקן משהו בחוק בפרט זה.

לצערי, גם בחוקים שאנו יכולים לקבלם בכללם, אין אנו יכולים שלא להוסיף, כי ממשלתנו מכניסה אותם תמיד מאוחר מדי ובמידה שאינה מספיקה כלל. השחרור ההמוני של החיילים התחיל לפני חודשים רבים, ואת התאריך המדויק ידעה הממשלה מראש. לכן היתה חייבת להתכונן בעוד מועד, להתכונן לא רק עלידי סידורים טובים יותר בבית רומאנו, שהיית לים יעמדו פחות בתור וכדומה, אלא בעיקר עלידי כך שהאיש שישתחרר יקבל אוו"כך את האפשרות לחזור מיד להי עבודה ויצירה נורמאליים. אני מצטער לימר, שבגם ארץ כל מזה שהזולטנו בזוק הזרות החיילים לעבודה, הושהתה הקמת הוועדות והושהתה עבודתן וכמעט שלא הוצא הדבר לפועל.

ע. גלובמן (מפא"י):

אין זה נכון.

י. ברייהודה (מפ"ם):

אוכיח זאת עלידי עובדות. ועוד יותר גרוע המצב בעניני דיור.

בענין שיכון החיילים, צריך היה לפעול מזמן ובממדים אחרים ובטמפו אחר. צריך היה לדאוג לדיור מתוך הכנה מראש ועלידי הכנסת רגולאציה לגבי הדירות המצויות. מה שמציעים לנו עכשיו, הרי זה מעט מאד. מבחינה זו צדק הנואם הראשון מר ספיר. הוא מיטיב כנראה לדעת יותר ממני את נפש בעלי-הבתים והוא הסביר שהם אינם טובים כל-כך, וכי לא בנפש חפצה יתנו לחיילים משוחררים בלי תוספת כספים רבים איוו אפשרות שהיא לחיים הוגנים.

כדי שהדבר לא ייעשה באורח של סידורים לא-כשרים מאחורי ההסכמים, וגם כדי לתת תשובה מידית למספר גדול יותר של חיילים, אין להסתפק במה שהוצע לנו, אלא יש להכניס גם חוק-דיור, לקבוע נורמה מכסימאלית מסוימת, שתיקבע, נניח, בהתייעצות עם הרופאים הטובים ביותר, ואז תהיה אפשרות לקחת מעלה שחיים כיום יותר מאשר ברווחה ולתת לאלה שהגנו על בתיהם וכיום עליהם להישאר ברוחב ללא קורת-גג לראשם. בלי תוספת כזו לא תהיה תועלת מרובה למה שמציעים לנו כאן ויעילות של החוק המוצע תהיה מינימאלית. רק מספר קטן של ידידי-נפש פרטיים יתנו לחיילים את האפשרות להסתדר בדירתם. אינני מציע כל הצעה מרחיקה לכת. אינני מדבר על השוואת תנאי הדיור; אני מציע רק שיש לקחת את המיותר ולתת לזה שאין לו כלום.

אני מסיים. אל החוק הזה בתיקונים מסויימים נצטרף ונצביע בעדו. אבל אם אתם חושבים כי בזה נתתם תשובה כלשהי למצוקה הגדולה של החיילים המשוחררים, אינכם אלא משלים את עצמכם ואת האחרים. אף בקצה-המזל לא נלעגם בבעיה, ואין להתתפק רק בחוק זה. כצעד ראשון נברך עליו, אבל

אני אומר לכם שלא אתנגד ואתן את ידי לכל צורה שתעקרו מן השורש את השירותות ואת הטומאה — אני רשאי להשתמש בביטוי הזה — שנשתלטה בחוכנו: דמי-המפתח האוררים שהגיעו לסכומים עצומים כאלה. דמי-המפתח אלה שוללים כל אפשרות מן הדור הצעיר, מן הדור הבא, לבנות בית בישראל, נערים ונערות צריכים לכתת רגליהם ולמצוא מתווך, או "מקור דירות", שירי איל בטובו לתת להם כתובת תמורת תשלום של חמ"ש שים לירות, ואתה צריך להתחייב לתת לו חמישה אחוז — זים דמי-חיווך, — רק בעד הכתובת. בענין זה אצטרף למפייס, שיהיה קיצוב בדירות, לפי הרכב המשפחה, לפי הצורך, לפי המעמד החברתי, במידה הדרושה פחות או יותר לכל אדם. יש להרכיב ועדה מיוחדת, שתבדוק את הדירות ותחליט על הקיצוב.

החוק הזה, המוסר את השכרת הדירה לחייל לבעל-הדירה, עדיין אין בו משום פתרון. אני מספק מאד מאד אם הדייר טוב יותר מבעל-הבית. נראה לי שהדייר זוכה מן ההפקר אם בתואר של נדיב, בשעה שאיננו נדיב כלל. מצד אחד יקבל מה שיקבל, ומצד שני הוא קרוי "אדם הגון", הנותן לחייל אפשרות של דיור. אין כאן אמת. יש להביא בחשבון שיש גם פקיד-השכרה, והרי אין הוא אלא בן-אדם. נולדת החייל בפקיד-ההשכרה אינה מבשרת טובות לרמה המוסרית. דייר, חייל ופקיד-השכרה אינם שלישיה המניחה את הדעת.

הדברים אינם פשוטים ואינם קלים כל כך. אני יוצא רים פלאים עליגני פלאים. והרי אחת מן השתים: או שאנו חייבים לפתור את בעיית הדיור — גם עלידי שני כונים וגם עלידי הסדר המניח את הדעת — או שאנו רק מטפסים על הקירות, בלי לדעת איך ובאיזה אופן נגיע אל התקרה. מכל מקום, יש לי ספק רב אם נשיג את המטרה בחוק הזה. תושב המטרה להשחרר את הדייר, מתלותו בבעל-הבית, אבל החייל יופקר בידי הדייר, ומסיבות רבות יהיה מוכרח לתת סיפוק לדייר, בלי שתיתן לו אפשרות של הגנה, הן לגבי בעל-הבית, והן לגבי צרכיו שלו.

ועכשיו הערה לחבר צבי יהודה.

אני חושב שמבחינה משפטית, אם רוצים אנו להב" טיח זיקה כלשהי למשפט חוק (ואומרים שהכנסת יכר לה להחליט על כל חוק וענין, חוץ מאשר להפוך גבר לאשה ואשה לגבר), אם ברצוננו להבטיח זיקתנו לחוק, לא נוכל לומר שאדם שעזב את הדירה ואין לו כל קשר רים עם בעל-הבית — שהוא עצמו ייהפך לבעל-הבית. דבר זה לא ייתכן. כל עוד יש לדייר קשר לבעל-הבית, יש לו אולי אפשרות לשלף רוצותו להלכה אדם אחר, שכאילו טוב לך בחברתו ואתה רוצה להיטיב עמו. אבל במידה שאתה מסתלק והולך — איני רואה מה זכותך לקבוע מי יבוא במקומך? משום כך איני מסכים להש" מטת סעיף 2 (ב) מהצעת החוק. במקרה זה תבוא הרי שות המוסמכת ובפקיד את הדירה בשביל הדייר. יש לכם יותר מדי אופן ודברים, לי יש דברים, אבל אינני חושב אותם לצדיקים גמורים. הם צדיקים עד כמה שה" דבר נוגע לכיסם, לאי-תשלום כסף, אבל כשהדבר נוגע לכיסם השני, לקבל כסף — אין הם צדיקים. אתם מוס" רים את הזכות הזאת בידי מססר רב של דברים, שינצ" לו ואת לדעתה. את החוק אפשר יהיה לנצל לרעה.

חברי הכנסת. אם לתקן את הדברים, יש לתקנם משרשם, ולא בצורת פלאים. לא לגבי החייל ולא לגבי

אשר לביקורת — לא די לכתוב "פקיד-השכירות". אינני יודעת איך להגדיר מושג זה, אבל יש צורך במוסד פיקוח לביצוע החוק, שיתווך בין הצדדים ויביא לידי הסכמה וימנע אפשרויות של ספקולאציה, גם ספקולאציה שיכולה לבוא משני הצדדים. עלינו ליצור מוסד לפיקוח, שידאג ויביא בחשבון כל אותם הדברים שעלינו לאשרם בחוק, ופירושו של דבר — זכותם של החייל, וזכותה של אלמנת-החייל להוסיף לגור בחדר כדייר משנה. חבר הכנסת ספיר שאל איך ייתכן דבר כזה במשך שלוש שנים? הייתה יכולה למסור לו רשימה של אלמנות צעירות. שרגל זה שבעליהן נפלו, לא יכלו למצוא לעצמן פיתא-מגורים, וזה גרם לאי-סידור עבודה. אני מסיימת. בחוק זה צריך לכלול הגדרות ברורות ביחס לשכר-החדר עם זכות-שימוש בשירותים השונים, ולהבטיח את זכות הדייר להישאר בחדר לאחר נישואיו.

מ. בן-עמי (הספרדים):

כנסת נכבדה. אני מקדם את החוק הזה ביסודו בב" רכה, אף כי יש לי היסוסים רבים אם יביא את התועלת ואת הכרעה שאנו תולים בו.

ישנו כאן מצב פאראדוקסאלי, שכן הגענו לסכומים של דמי-המפתח שלא ישוערו ולא יתוארו. אני יודע שדמי-המפתח הגיעו לכדי שש-מאות, שבע-מאות ואלף לירות לחדר, ומצב זה הוא לא נשוא. אבל אני חושש שהחוק הזה אולי עוד יצר את הצעדים ואת האפשרות לאותם בני-אדם שהחוק אינו מגן עליהם. לדידי הייתי מעדיף להנהיג אספקה וקיצוב בדירות, באופן שכל דכ" פיק, כל אדם הזקוק לדירה, בין אם חייל ובין אם איננו חייל — כגון צעירים או צעיר העומדים להתחתן ומחמת מצב בריאותם לא גויסו — שגם להם תינתן אפשרות רות לבנות בית בישראל. אני חושש שהאפשרות הניתנת עכשיו לדיירים להשכיר חדר לחיילים או לארחם בדירתם לא תביא לידי תוצאה רצויה, כי יש לחשוש מאד מאד לדמי-המפתח בין הדייר ובין החייל. מכל מקום, הדבר עדיין תלוי ברצונו של הדייר להשכיר. אמנם, הדייר מוגבל היום, אבל החוק עדיין איננו מחייב אותו להש" כיר; הוא רק מתיר לו להשכיר, והמרחק בין היתר-השכרה לבין חובת-השכרה עדיין גדול מאד, והדברים יכר לים להגיע לידי "מסחר" בלתי-הוגן מיסודו, היינו: יש כאן מקום לדמי-המפתח. התוצאה היא, שבמידה שמגבילים את בעל-הבית ב"מסחר" זה, הרי מניחים לדייר אפשרות לקבל את דמי-המפתח. אבל כוונת החוק אינה כזאת.

ברצוני לציין, שחוק הסדר תפיסת נכסים נותן אפשרויות לא-מעטות לשיכון חיילים מנכיה-המלחמה, ער לים וכר, השאלה היא: כלום אין החוק הנ"ל ניתן לבי-צוע? לי נראה שאנו נפתור את בעיית שיכון החיילים בצורה המתקבלת יותר לדעת, אם נבצע את חוק הסדר תפיסת-נכסים כפי שנתקבל בכנסת. עד כמה שישנן במציאות דירות שהן מרווחות למעלה מן הראוי. כלום נתיאשה הממשלה מן החוק הזה, שלבטים רבים קדמו לקבלתו בכנסת?

אישרנו שני חוקים: חוק אחד על התזרת דירה לחייל, לגבי חיילים שהיו להם דירות לפני התגייסותם, וחוק תפיסת נכסים, הנותן מקום לחיילים שבאו מחוץ-לארץ, או שהיו גרים עם הוריהם לפני שנתגייסו.

— חוק הגנת החייל (שכירות משנה והארכה) (בן-עמי, ברץ, אונא, גלובמן) —

שרויות של סידור החיילים — יש לקדמו בברכה. על כן יש לקדם בברכה גם את החוק הזה — אם כי אני מפקפק בכך שביא הקלות רבות בשטח זה. למעשה אין החוק הזה מטיל חובות, כי אם פונה לרצונם הטוב של דיירים, שבלי החוק הזה אינם יכיר לים לגלות את רצונם הטוב כלפי החיילים.

דומני שחוק זה בא לתקן תיקון קטן במצב הכללי הבלתי-מתקן, השורר כעת בשטח הדיור, ובוה יש להסביר חלק מהליקויים שחוק זה לוקה בהם. נדמה לי שיש להקפיד שחוק, שאינו מכון בדיוק למטרתו, לא יצמצם במקום שאפשר להרחיב ולא ירחיב במקום שצריך לצמצם. על כן חושבני שבגם שאלת התקן פה, שבה יגן החוק על החייל, טעונה עיון — האם באמת נכון להרחיב את התקופה הזאת עד לשלוש שנים אחרי השחרור. הלא הכוונה היא להקנות זכות מיוחדת לסוג מיוחד של אנשים — דהיינו לחיילים — והרחבת יתר אינה מוסיפה, ועלולה אף לגרום, ודומה לכך גם הניסוח בסעיף 6, הנותן אפשרות לשכן לא רק את בני הזוג ואת הילדים בתוך הדירה, אלא גם את בני המשפחה — בלי להגדיר אותם. דרושה כאן הבהרה, והבהרה מדויקת יותר, הנני מוצא ליקוי גם בסעיף ב', הקובע שהחוק נוגע רק לדירות המוחזקות על-יפי חוזה-שכירות; כי הלא ידוע שחלק גדול של הדיירים גרים היום בדירות בלי חוזה שכירות, וצריך לקבוע דין דוקא במקרה שאין חוזה שכירות, כדי לאפשר לדיירים להיעזר בחוק הזה כדי להכניס חיילים. יש צורך למצוא את הניסוח הנכון, כדי להגיד דיל את ערכו של החוק הזה.

אני רוצה לשאול בענין הנראה לי כליקוי רציני בחוק זה: מדוע ניתנה לפקיד השכירות הזכות לקבוע את החלטה הסופית, ולמה לא ניתנת לחייל האפשרות לערער על החלטה שלילית כשהיא ניתנת על-ידי פקיד השכירות. בדרך כלל יש לאפשר לערער על החלטה שלילית. האפשרות הזאת חסרה לגמרי בחוק הזה, ואינני יודע מדוע נוסח החוק בצורה כזו, ומדוע לא ניתנה האפשרות הזאת.

אולי יש צורך לקבוע, מטעמי הגינות, כי החלטה שניתנה על-ידי פקיד השכירות יש להודיע עליה לבעל-הבית, אחרת עלול הדבר לגרום תמיד לסכסוך, כי, שאפשר למנוע אותם על-ידי הודעה מוקדמת.

ולבסוף אני רוצה לשאול אם החוק הזה חל גם על דירות שהושכרו על-ידי האפוטרופוס לנכסי נפקד, דים, כי בלי שום ספק יש כאן כר נרחב לפעולת החוק הזה לגבי הדירות שהושכרו על-ידי האפוטרופוס. עד כמה שידוע לי הרי גם בחוזה השכירות של האפוטרופוס על רכוש הנפקדים, ישנו סעיף האוסר הכנסת דיירים אחרים. הייתי רוצה לדעת אם החוק הזה מכון גם לדירות האלה.

ולבסוף, החוק בכללותו הוא ללא ספק צעד חשוב קדימה, אבל כדי לתקן את המצב וכדי לא להביא לידי סיבוכים נוספים, אין ספק שצריך לתקן תיקונים יותר רחבים בכל שטח השכרת הדירות וזכויות בעלי הדירות ובעלי-הבתים.

ע. גלובמן (מסא"י):

אדוני היו"ר, חברי הכנסת. אני מצטער שבא-כוח הממשלה, שר-המשפטים, שהביא לפנינו את החוק,

העולה, אלה אינם תיקונים מתאימים, אלה הם תיקונים רק למראית-עין, ולא לגופה של הבעיה כולה.

י. ברץ (מסא"י):

כנסת נכבדה. אני מודה כי בתחילה חשבתי שכל הדיון בחוק הזה הוא מיותר; חשבתי שאין צורך להרבות דברים, ושהחוק יתקבל ממילא, אם גם בתיקון גים מסויימים, בלי שיהיה צורך להסביר באופן מיוחד את כל הכרוך בחוק זה. ואמנם, נוכחתי כי הכל דורש שים יותר מכפי שקבוע בחוק, גם חבר הכנסת ספיר, פתח את דבריו בזה שהממשלה לא עשתה די, כאשר מגיעים לענין הקשור בממשלה — יודעים לדרוש יותר ויותר. אך בכל זאת צריך לדבר בענין זה, מפני שבכנסת צריך להיות הד לסבל הרב שהחיילים נושאים, ולי מזדמן לשמוע ולראות בסבל החיילים יום יום.

דוקא אתמול נתפרסמה הודעה בעתונות מטעם הרמטכ"ל בדבר התיקונים וההסדרים השונים לטובת החיילים ומשפחותיהם. בהודעה נאמר שבקרוב יגשו לשיכון אף משפחות חיילים. זוהי בוודאי בשורה טובה לחיילים, ויש לברך את הממשלה על הצעד הזה. יש רק לדרוש שדבר זה יוגשם, ויוגשם במהרה. אולם כל אלה הדורשים יותר, עליהם לראות גם את המציאות. וגשאלת השאלה: מה עכשיו, מה יש לעשות עד שיבגו את אלה הדירות ועד שיוציאו לפועל את החוק? המצב הנוכחי רע. חיילים — גם אלה הנמצאים בשירות — מבליים את ימי חופשתם בטיפוס דירות בשבילים — בשביל משפחותיהם, או בשביל הוריהם שהגיעו ארצה. חיילים אשר נטלו חלק פעיל במלחמה, ביניהם פצועים ונכים, לא סודרו עדיין, והם אינם יכולים להסתדר בעבודה, משום שאין להם דירה ומשום שאין דירה למשפחותיהם. כבר הוגד כאן — וזה נכון — שחיילים רבים אינם מתחתנים משום שאין להם חדר ואינם יכולים להשיגו. בעיית השיכון לחיילים לא נפתרה, אם כי לא נכון הדבר שלא נעשה כלום ע"י הממשלה. אתם יכולים לתאר לעצמכם מה היה המצב בארץ, אילו לא נעשה כלום. מחלקת השיקום הסתדרו חיילים בדירות ארעיות, אבל מה שנעשה אינו מספיק. לדעתי, הייבת הממשלה לפתור את בעיית השיכון אבל גם הישוב חייב לעשות זאת. גם החוקים שאנחנו מחוקקים אינני מאמין שיואפשרו לפתור את הבעיה בלי עזרת הישוב, בלי עזרה אזרחית, בלי הבנה מצד האזרחים. דבר זה אומר גם לגבי העולים, אבל ביהוד לגבי החיילים, ובעיקר לגבי השיכון. הישוב מוכרח להיות פעיל.

גם שר-המשפטים אמר שחוק זה לא יפתור את השאלה מיסודה, אולם הוא בא לתקן במידת-מה את העולל הגדול ואת הכתם המוטל על כולנו בזה שחיילים אינם מסודרים, יש עוד דברים שאפשר לשכון בהם חיילים ומשפחותיהם; אך ברצון טוב בלבד לא נשיג את הסדרים הללו. החוק המוצע בא לתקן את העולל באופן חלקי, ומשום כך אני מברך עליו. החוק הזה אינו חד-צדדי, הוא דואג גם לזכויות משכיר הדירה, הוא יציל את הישוב מהפקרות וממעשים לא הוגנים; הוא יבטיח בדרך חוקית אפשרות לסדר מספר מסויים של חיילים, משום כך יש לקבל את החוק הזה.

מ. אונא (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה, כל צעד המביא לידי הרחבת האפ-

של החיילים בשטחים שונים, לא קיבלה כל ידיעה וכל הודעה מאת ועדת-הכספים של הכנסת בענין זה. עוד לפני שוועדת-הכספים תחליט על כך, כדי לאפשר לוועדת-העבודה לדון על הגנשה לגבי נכים וחיילים משוחררים (קריאה: עדיין אין החלטה בוועדת-הכספים בענין זה). אם אין החלטה, צריך שיהיה דיון משותף עם ועדת-העבודה. אני רואה לעצמי חובה להיות לפה אלפי החיילים המשוחררים והנכים ותור בע שידאגו להם. הבטחתי לעצמי והבטחתי לחיילים לחזור ולתבוע מן הממשלה שתעשה מעשה של ממש.

י. בדר (תנועת החרות):

קיימות בעיות של שיכון חיילים משוחררים וער לים, וקיימות גם בעיות של סידור סדר-היום של הכנסת. בעיית סדר-היום של הכנסת היא שקבעה את הדיון הזה. הממשלה הבטיחה לעתונות ולציבור הצעות-חוק רבות, והנה אנחנו עומדים בפני עובדה שהכנסת אינה עובדת. אתמול ישבנו שתיים פחות מן הרגיל; היום אנחנו דנים בצורה לגמרי אחרת מאשר בזמנים רגילים, בנשיאותו של היושב-ראש שלנו. היושב-ראש שלנו, בומן רגיל, ודאי לא היה מסכים שעשרים איש או יותר ישתתפו בדיון הכללי על חוק זה. אבל אנחנו מצילים את המצב, ואני כאיש האופוזיציה, בוודאי שעלי לתרום תרומה למאמץ הזה, כי מה נעשה כדי למלא את תוכן ישיבות הכנסת עד מחר בערב? זאת היא כנראה הסיבה לכך שהביאו לפנינו שני חוקים שהם אחים-תאומים — חוק הגנת העולה וחוק הגנת החייל; ואסכי היה פשוט יותר לכתוב בכותרת החוק: „חוק הגנת החייל והעולה“. אילו היו עושים זאת, היתה רק הצעת חוק אחת; והיה מתקיים רק דיון אחד. אני כולל להציע לשר-המשפטים להביא לפנינו חוק להגנת הפועל הוותיק, חוק להגנת העובד הדתי ואפילו חוק להגנת הפורש לשעבר. כאשר דרוש חומר לדיון — כל האמץ צעים כשרים.

ועתה, לעצם הצעת-החוק הזאת וגם להצעת-החוק השניה, שאין ברצוני לדבר עליה בנפרד, אם כי בוודאי ידונו גם בה. לדעתי צריך להוציא מכלל החוק את הבתים החדשים. יש כבר תקדים בענין זה: עשינו זאת בחוק תפיסת מקרקעים. עלינו לעודד את הבניה, ובבתים חדשים בדרך כלל אין חדרים רבים בידי דיירי משנה. עלינו לשמור קודם-כל על העמדה המיור חדת של הבתים החדשים.

לדעתי יש להעביר את הסמכות הניתנת בהצעת החוק לפקיד-השכירות—לביית-הדין לשכר דירה. בבתי-הדין לשכר דירה יש פרוצדורה משפטית, ומובטחת גם אפשרות של ערעור; בתי-דין אלה מסוגלים יותר מאשר פקיד חדש לשמור על הסדר בענינים אלה. אמנם ישנה נטיה ליצור עבודה נוספת, אבל אני סבור כי לא זאת הדרך.

כן סבורני שאולי היה זה הגיוני יותר להרחיב את מסגרת החוק הזה בכללי; אולם על דבר זה צריך לדון בוועדה. צריך, כמובן, להיזהר בהגדרות, כדי שהחוק לא יהפוך לחוק הגנת הדייר לגבי דמי-מפתח, בלי שיתוף פעולה עם בעל-הבית.

רבותי, אני חבר בוועדת-הכספים, ושמעתי דבר-מה על מצב הדיור ועל מצב השיכון בארץ. אבל קשה לי

לא הקדים לו כמה משפטים שיהיה בהם כדי להעמיד את הבית על הגעשה בשיכון החיילים המשוחררים והנכים. וכיון שיש בדעתי לבוא בתביעה בענין זה כלפי הממשלה, אני רואה חובה לעצמי למסור בקיצור מה נעשה.

לא אלאה אתכם בעובדות רבות: מן התקציב השוטף של האגף ליישוב החייל ושיקומו, הופרש סכום של 25,000 ל"י לחודש כהשקעה בחברת דיור למשוחררי מלחמת השחרור — וזוהי הקרן המתכוונת להקים בשיתוף גורמים נוספים כאלף יחידות דיור. זכות-הקדימה תהא שמורה לנכים ולפגועים. כן הש"ת תתן האגף לשיקום החיילים בקרן הלוואות קונס"ט טרוקטיביות בשיתוף עם אפ"ב, הלוואה וחסכון וקופות המילואה של ההסתדרות. קרן זו אישרה לצרכי שיכון 545 הלוואות בסכום של 128,000 ל"י לתקופה של חמש שנים. 1800 חיילים משוחררים סודרו בדירות שפוננו מן הצבא. שמונה מעונות סודרו בשביל 1250 חיילים וחיילות, (רווקים ורווקות), תוקנו וגם שופצו לשם שיכון. זה לא מעט, אולם אין זה מספיק. על הבית לדעת כי באיגוד החיילים המשוחררים רשומים קרוב לשמונת-אלפים כמעמדים לשיכון. אין ברצוני לומר שכולם ללא קורת-גג; יש ביניהם גם חיילים שבגלל תנאי דיור גרועים הם רוצים, ובצדק, לעבור לדירות נוחות יותר. מספר זה איננו יכול שלא להעסיק את הממשלה.

בישיבת ועדת-העבודה ספרה לנו שרת-העבודה כי הממשלה החליטה לפני שבועיים לתבוע מאת הש"י כוניהם החדשים, הן משיכון הוותיקים של חברי הכנסת תדרות, והן מארגונים אחרים, להבטיח 5% לגכים של מלחמת-השחרור, והריני להפציר בממשלה, כי בבואה לתת את הלוואות לצרכי השיכון תדאג שה"י אחזיקו הללו יובטחו בהחלט. אולם בזה בלבד לא סגי. מה שאני תובע מן הממשלה כבשה לו הוא, כי לפחות תוך שנתיים נוכל להגיע לשלושת אלפים יחידות-דיור בשביל חיילים משוחררים ובשביל נכי מלחמת-השחרור.

נאמר לי כי בוועדת-הכספים הציעה הממשלה, כי בתקציב-הפיתוח יוכלו 1200 יחידות דיור לחיילים משוחררים. (קריאה: האם התקציב הזה הוא לנכים?) לא לחיילים בכלל. אני סבור כי אין תקציב זה מספיק. נקטתי מספר מינימאלי באמרי שאנו זקוקים ל-1500 יחידות דיור בשנת התקציב הקרובה. התכנית שעובד אגף-השיקום היא, לדעתי, תכנית מינימום, ואני רוצה להשמיע מכאן את התביעה שיי"עשה מאמץ להגשמת התכנית הזאת.

החוק שאנו דנים בו עכשיו עלול להביא תועלת לחיילים ולחיילות, בעיקר הרווקים ולרווקות, אבל אין בו משום פתרון השאלה.

כל אחד בבית הזה מוזעזע בלי ספק כשהוא קורא בעתון על „מלחמת-הנכים“ לדיור. צעירים אלה כבר נלחמו מלחמה אחת, והיא מספיקה בשבילם. אסור לנו להביא ל„מלחמה“ שניה מסוג זה, מלחמה על דיור, עבודה, ועל שילובם מחדש בחיי עבודה ויצירה.

אני יודע שתביעתי מצריכה סכום ניכר, אולם הסכום הזה מוכרח להימצא בתקציב הפיתוח. אני מצטער — ואני מביע את צערי בפומבי — על שו"ר ועדת-העבודה של הכנסת, שבסמכותה לטפל בשיקומו

דירתם, ואין הם יודעים אם בעל-הבית יסכים להע-
ברה, ובאיזה תנאים. לפני כמה חדשים הצעתי בוועדת
החוקה, חוק ומשפט, שמשרד-המשפטים יחוקק חוק
מקיף שיסדיר את כל הענינים הללו. אם החוק הזה
יפתור את השאלה של החוים האוסרים כל העברות,
ויביא עליידי כך לעידוד בניה חדשה — ברכה צפונה
בו, כי חוק כזה נחוק.

אמרו שחוק זה ישמש מכשיר לרווחים שאינם
הוגנים. איני מקבל דעה זו כי החוק קובע הלכות ברור
רות למדי, ושני הצדדים ייזוהו מלעשות קנוניות
כי עליידי כך הם עלולים לערער את זכויותיהם. מצד
שני, דוקא המצב הקיים מעודד רווחים מופרזים. לפי
דעתי, צריך לתת זכות-קדימה גם לחייל וגם לעולה,
אבל אין להסתפק בכך. הייתי מבקש מאת משרד-
המשפטים לברר שנית את חוק הדירות, ולבדוק שמה
מוטב לחדש את ההלכות שהיו קיימות לפני חוק הדי-
רות. אפילו המגלה, הבנויה בחלקה על הקוראן, והמי-
שמת עדיין חוק אורחי בישראל, מתירה העברות
והשכרות-משנה של כל דירה, ורק עליידי חוים ניסו
לעקוף ולשים לאל את החוק היעיל והברור הזה.

לפי דעתי, יש לקבל את החוקים האלה במהירות
ולראות בהם צעד ראשון לצמצום היממה הכלתי-
מרוסנת מצד בעלי-הבתים להגביל את השימוש
בדירה לדיירים. יודע אני שבעלי-הבתים טוענים כי
זהו רכושם, אבל, הרי בעלי-הבתים ברובם בנו את
בתיהם לפני שנים, ועליהם לדעת שהרוויחו לא רק
בכוח האיניציאטיבה שלהם. כל הישוב תרם. כיום
הועלו פי כמה לא רק מחירי הבתים, אלא גם מחירי
המגרשים, ולא כל בעל-בית בנה את ביתו רק בכספו.
אולי להפך: רובם בנו לא רק בהונם. הם קיבלו הלווי-
אות גדולות למדי ממוסדות ציבוריים ומבאנקים אפור-
תיקאיים, ומשלמים עד תתה בכסף שאין ערכו הרי-
אלי שווה לערכם של אותם הכספים שקיבלו לבנין.
לכן לא ייגרם להם כל נזק אם יסבלו עכשיו מעט
מחוק הדירות. מצד שני יש גם להתיר לדיירים להשי-
תמש בדירותיהם, אם זה דרוש לשיכון עולים וחיילים.

איני אומר שדבר זה צריך להיעשות על דעת
הדיירים עצמם — יקום מוסד מיוחד שיסדר את העבר-
רות הדירות ויצמצם את רצון הדיירים לקבל דמי-
מפתח גבוהים שאינם מתקבלים על הדעת, ואם רצונם
של בעלי-הבתים לנצל כל אפשרות של שינוי לטובתם
ולקבל כספים שאינם מגיעים להם, אם כי גם אני
מסכים שלא תישלל מן המשכירים כל הענקה מהע-
ברות כאלה.

ש"ר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה, הואיל וחוק זה מתקבל בדרך כלל
ע"י כל חברי הכנסת מתוך יחס חיובי, הרי באפשרותי
להסתפק בהערות מועטות. בדרך כלל ברכו כולם על
החוק וגם חבר הכנסת בן-עמי.

מ. בן-עמי (הספרדים):

מה זה "גם"?

ש"ר-המשפטים פ. רוזן:

כי בתחילה דיברת נגד החוק, אך יתר חברי הכנסת
לא רק שברכו, אלא גם קיבלו את החוק בדרך כלל בר-
צון, אם כי מציעים תיקונים אחרים.

להיכנס בהזדמנות זו לאותן הבעיות שחברנו גולבמן
הביא לפנינו. בעיות אלו חשוכות באמת, והיה כדאי
לדון בהן לא דרך אגב, אלא בכללותן. דעתי היא שלא
חוקים נוספים הכרוכים בצפיפות גדולה יותר בבתים
הקיימים, לא חוקים הכרוכים במריבות נוספות בציר-
בור, לא חוקים הכרוכים בסכסוכים נוספים בתוך
הבתים, דרושים לנו; דרוש לנו שיכון ואפשרות של
דיוור בממדים גדולים.

יש אפשרות להקים שיכון כזה, אבל על בעיה זו
צריך לדון באופן מיוחד.

ובסיכום: סיעתי תתמוך תמיד בכל וידוש שיהיה
לטובת החיילים המשוחררים ולטובת העולים.

היו"ר י. שפרינצק:

כשאין נותנים לחבר הכנסת י. בדר לדבר, הוא
קובל; וכשנותנים לו לדבר — הוא גם כן קובל. בתנ-
אים כאלה קשה יהיה ליו"ר לקבוע לעצמו נוהג.
חשבנו שיעלה בידנו לסיים היום את הדיון בשניים
שלושה חוקים נוספים. לא קראנו להברי הכנסת להא-
ריך בדיוור. כשהצעתי 10 דקות, אינני זוכר שהברי
הכנסת בדר דרש רק 5 דקות.

היו"ר יעמוד תמיד בסבלנות, ויתן אפשרות של
ביטוי מלא בכל שאלה. השאלה אינה כל כך פשוטה
אינני יודע אם נוכל לתקן הרבה על-ידי דיבורים, אבל
הנושא טובע כבוד וזהירות. אני מציע שלא נעשה
מכל נושא מטעמים הומוריסטיים.

רשות-הדיבור לחבר הכנסת לם, הנואם האחרון
בסעיף זה.

י. לם (מפא"י):

כנסת נכבדה, לצערי איני יכול להצטרף לנעימה
ההומוריסטית שחבר הכנסת בדר מצא לנכון להשתמש
בה. הפרובלמה חמורה מאד. בתי-המשפט מוצפים
תביעות-פינוי, הפוגעים לפי עניות דעתי ברעיון
המשתוף לכולנו, רעיון קליטת עליה גדולה. חוים
הנחתמים בהיסח-הדעת, או מתוך לחץ מסויים, קוב-
עים כל מיני סייגים. אם הגענו לידי כך שאדם המקבל
אורחים צפוי לצרופינו, הרי אנו צריכים לשקול
יפה אם יש להסתפק בחוק שהוצע על-ידי הממשלה.

אין זה נכון שהפרובלמה אצל העולה ואצל החייל
המשוחרר אחת היא. בו בזמן שהוק הגנת-החייל צריך
להבטיח זכויות גם לחייל וגם למשפחתו של חייל
נפטר או נעדר, אין הפרובלמה הזאת קיימת לגבי
העולה. אין להסיק מכאן שעלינו להוקק שני חוקים.
אבל זוהי שאלה טכנית, ואפשר לפתור אותה בוועיה.

אסור לנו להתעלם מן השאלה הגדולה, אם מותר
למנוע בישראל שימוש בדירות על-ידי מספר אנשים
גדול ככל האפשר. אני יודע שאפשר לסתור טענה זו
ולומר כי עליידי כך תינתן אפשרות לדיירים לקבל
דמי-מפתח, אבל את זה אפשר למנוע על-ידי הקמת
מוסד שיקבע בכל מקרה ומקרה אם מותר להשכיר
ולהעביר את השימוש בדירה, או לא.

אל נשכח שדבר זה כרוך בעידוד הבנין. אנו
יודעים שרוב האנשים הזקוקים לשיכון ולדירה אינם
יכולים לקנות זירה חדשה, כי הם כבולים
בתנאי החוזה עם בעל-הבית ואסור להם להעביר את

— חוק הגנת החייל (שכירות משנה והארכה) (רוזן, ברעמי, ניר, לם) ;
 חוק הגנת העולה (שכירות משנה והארכה) (ניר, ברייהודה, רוזן, גנחובסקי) —

לבסוף — הואיל ואינני רוצה להתווכח עם המת-
 ווכחים, עלי לחזור שנית על מה שאמרתי בראשית דב-
 רי. ידוע לי היטב, שחוק זה מביא רק תרומה צנועה
 מאוד לבעיית השיכון של החיילים המשוחררים, אך
 עצם הבאת החוק הזה עוזרת במקצת להסרת העול, כי
 אדם הרוצה להשכיר חדר לחייל או חייל משוחרר בלי
 להרוויח —

מ. בן-עמי (הספרדים):

האם יש כוה ?

שרי-המשפטים פ. רוזן:

כן. והרי כיום הוא אינו יכול לעשות זאת, כי הוא
 קשור בהטכמת בעלי-הבית. עצם הסרת העול הזה גם
 בה יש ברכה. חוץ מזה, אין גם לזלזל לגמרי
 ביעילות הממשית והמעשית של החוק, כי יש בכל
 זאת מאות אנשים כאלה — זאת אני אומר להכר
 הכנסת ברעמי — המוכנים גם היום להסתפק בדמי
 שכירות צנועים, אם הם יכולים להשכיר דירה לחיילים,
 או לחיילים משוחררים.

אם ירשה לי היו"ר, אציע גם את החוק השני החל
 על העולה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

עלינו לסיים תחילה חוק אחד.

לאיזו ועדה מציע שרי-המשפטים להעביר את החוק הזה?

י. לם (מפא"י):

אני מציע להעביר את החוק לוועדת החוקה. חוק
 ומשפט.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

אם אין התנגדות, יועבר החוק לוועדת החוקה. חוק
 ומשפט.

הוראה חשובה של החוק כלולה בסעיף 2 (ב), אותו
 הסעיף שבו מציעה הממשלה לשמור על הקשר בין
 הדייר ובין בעלי-הבית.

אני מבין, שחברי הכנסת גם מסיעת מפא"י וגם
 מסיעות מפ"ם מציעים בענין זה להרוחק לכת, זאת אר-
 מות הם מציעים, שווייר ששכר דירה מבעל-הבית יינ-
 תן לו להשכיר את כל החדרים לחיילים, או לחיילים
 משוחררים. ולהפוך את הדירה ל"בורדינג-האון" לחי-
 לים ולהסתלק אח"כ מהדירה. לנו היה נראה, שבכל זאת
 מוטב לשמור על קשר של ממש בין הדייר ובין בעל-הבית,
 מובן שטמונה בחוק הזה סכנה, שהדייר יספסר בחדרים,
 אם כי השתדלנו למעט את האפשרות הזאת ע"י הור-
 אות החוק. אך אם הוא יכול להסתלק ולהיעלם, זה מאד
 מאד מגדיל את הסכנה, שבלאו הכי אין להתגבר עליה בבט-
 חון גמור. אלא שזה נתון לשיקול דעתה של הוועדה,
 ואני מוכן לעיין עור פעם בשאלה זאת.

נשאלה השאלה, אם חוק זה חל גם על האפוטרור-
 פוס על נכסי נפקדים ? אני מבין שכונת השאלה היא
 לאנשים ששכרו דירות מהאפוטרופוס על נכסי נפקדים.
 קשה ברגע זה לענות על שאלה זאת, מפני שהחוק בדבר
 נכסי הנפקדים הועבר רק עכשיו לוועדה, כפי שידוע
 לחברי הכנסת, ובחוק הזה הציעה הממשלה, שהדייר
 ששכר דירה מהאפוטרופוס, לא יהיה מוגן מפני האפוטר-
 רופוס. אך אם הוא לא יהיה מוגן, הרי כיצד אפשר לק-
 בוע, שדיירי-המשנה שלו יהיה מוגן מפני האפוטרופוס ?
 היו הסתייגויות על עצם הצעה זו של הממשלה, והיו
 שטענו, שצריכים לתקן את ההוראה שבחוק הנמצא
 בדיון בוועדה, ולמעשה קשורות שתי השאלות האלה
 במקצת זו בזו. מובן שיתכן גם לקבוע בחוק
 הזה, שאם הדייר ששכר דירה מהאפוטרופוס, משכיר
 חלק לחייל או לחייל משוחרר. תהא מגיעה-לו הזכות
 להיות מוגן מפני האפוטרופוס. אני מסכים שכאן עומדת
 בעיה, שנצטרך עוד פעם ליתן את דעתנו עליה.

ג. חוק הגנת העולה (שכירות-משנה והארכה), תש"י—1949 *

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

נעבור לסעיף הבא של סדר-היום: חוק הגנת העולה
 (שכירות-משנה והארכה) תש"י—1949.

י. ברייהודה (מפ"ם):

אני מציע לראות את הדיון בחוק הקודם כדיון
 בשני הסעיפים.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

עוד לא הגענו לשלב זה של הדיון. עתה נשמע
 את דברי שרי-המשפטים על החוק הזה.

שרי-המשפטים פ. רוזן:

אני מציע את החוק השני לקריאה ראשונה. אם
 הבינתי היטב את חבר הכנסת ברו — יכול להיות
 שלא הבינתי אותו היטב — הוא אמר, שאפשר לאחד
 את שני הדברים האלה בחוק אחד.

אני הצעתי כאן שני חוקים מתוך שיקול דעת מיו-
 חד, מכיון שהממשלה בעצמה לא סיכמה סופית את

א. מ. גנחובסקי (החזית הדתית המאוחדת):

יש לי שאלה לשרי-המשפטים ביחס לחוק זה וביחס
 לחוק הקודם. בחוק הזה כתוב: "רשאי להשכיר חלק

— חוק הגנת העולה (שכירות משנה והארוחה) (גנחובסקי, ניר, רוזן);
 חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (מקלטים) (ניר, רוזן, בן-עמי, אידלסון, גיל) —

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה. החוק אומר ברור: „דייר המחזיק בדירה וחווה השכירות שבינו ובין המשכיר אוסר עליו השכרת משנה או מטיל עליה הגבלות — רשאי להשׁ כיר חלק מדרתו לעולה, על אף האיסור או ההגבלה שבחווה, ובלבד שנתמלאו תנאים אלה.“ אני מבין של-נגד עיני חבר הכנסת הנכבד היה מקרה, שבעל הבית אוסר חילול שבת בביתו ובחווה כתוב, שאסור לדייר להשכיר את החדר למי שעלול לחלל את השבת בחדר המושכר. אם זה רצוי, יש להציע את התיקון הזה והוא יובא לשיקול-דעת הוועדה. אני מציע להעביר את החוק הזה לאותה ועדה.

היור' ג. ניר-רפאלקס:

אם אין התנגדות יועבר החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

מדירתו לעולה, על אף האיסור או ההגבלה שבחווה, ובלבד שנתמלאו תנאים אלה.“ אני רוצה לשאול: אם בעל-בית השכיר דירה ובתוך החווה התנה תנאים מיר-חיים, לא כספיים, כיאם מצפוניים; למשל, בעל-בית התנה תנאי, שעל הדייר לשמור על קדושת השבת בביתו, מה דינו של בעל-הבית כלפי החוק הזה? האם פירוש הדבר שאין עוד הגבלות? אם כן, דבר זה אינו הוגן בהחלט, מפני שאי-אפשר להכריח את בעל-הבית, שבנה את ביתו מתוך כוונה טובה שיהיה לו בית ביש-ראל, שיחללו את קדושת השבת, למרות רצונו, בביתו הוא. הוא הדין גם ביחס לחוק הקודם, מפני שאי-אפשר לא לקיים את רצונו של אדם הרוצה בקדושת השבת בביתו הוא, והחוק צריך להגן עליו בענין זה.

היור' ג. ניר-רפאלקס:

לא נרשמו חברי כנסת נוספים לדיון בחוק זה. שר-המשפטים יכול אפוא לענות על השאלה שנש-אלה.

ד. חוק לתיקון תקנות שעת-חירום (מקלטים), תשי"ז—1949

מ. בן-עמי (הספריים):

האם אי-אפשר להרוס בנין בלי רשיון?

שר-המשפטים פ. רוזן:

אני אומר, שיש אפשרות כזאת.

כן משתמשים היום במקלטים לכל מיני מטרות אחרות ולא דוקא למטרות רצויות ביותר ולפיכך בא סעיף 11 א (ב), ומכיון שאני מניח, שהחוק הזה אי-ננו טעון ליון, אני מציע לקבל אותו מיד או להעבירו לוועדת-החוקים-הבטחון.

בבה אידלסון (מפא"י):

מדוע הורסים את המקלטים ביופ?

שר-המשפטים פ. רוזן:

איני יודע שהורסים אותם.

בבה אידלסון (מפא"י):

אני יודעת.

שר-המשפטים פ. רוזן:

אם הורסים אותם, הרי משום שהחוק הזה הוא לקוי, כנראה, כפי שטענה הממשלה, ולא תהיה דרך אחרת אלא לתקנו, הואיל ובהעדר איסור מפורש בחוק קשה יהיה לאסור את הריסת המקלטים.

י. גיל (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק הזה לקוי בשני חסרים. חסר אחד הוא בסעיף (א). יש להוסיף אחרי המלה „מקלט“ את המלים: „שנבנה לפי תכנית מאושרת“. ידוע כי מקלטים רבים נבנו בלי הדרכת מהנדס, וגם לא לפי תכנית מאושרת על-ידי רשות מוס-מכת, אלא על-ידי אדם פרטי לפי תכנית פרטית שלו.

היור' ג. ניר-רפאלקס:

נעבור לחוק לתיקון תקנות שעת-חירום (מקלטים), תשי"ז—1949.

שר-המשפטים פ. רוזן:

כנסת נכבדה. לפני הכנסת מונחת הצעת חוק לחי-קון התקנות לשעת-חירום (מקלטים) תשי"ז — 1948. ע"י הוספת התקנה, הבאה אחרי תקנה 11 יתוקן: „לא יהרוס אדם מקלט, אלא על-ידי רשיון מאת הרשות המוס-מכת...“.

תקנות לשעת-חירום אלה הותקנו לפני שנה או שנה ורבע בערך, בסוף אוגוסט 1948, ע"י הממשלה, ואושרו ע"י מועצת-המדינה הזמנית. זה חוק, שמוסד מחוקק כבר דן בו לגוף הענין. בסוף אוגוסט 1948 החליטה מו-עצת-המדינה הזמנית להאריך את תוקף התקנות האלה עד תום שעת-החירום בכלל. אינה קיימת לפנינו השא-לה של הארכת תוקף התקנות האלה, כיון שיש להן תוקף עד תום מועד שעת-החירום, זאת אומרת, עד שהכנסת תחליט, שמצב-החירום חדל להתקיים. אך כאן התעוררה השאלה הבאה: ראש עיריית תל-אביב פנה לשר-הבטחון ושאל אותו, אם לא הגיע הנמן להרוס את המקלטים, זאת אומרת, לתת לתושבים אפשרות להרוס את המקלטים. שר-הבטחון ענה בזמנו, שלא הגיע הזמן, שדעתם של שלטונות הבטחון היא שיש צורך לשמור על המקלטים, אלא שאגב דיון בשאלה זו מתברר, שהת-קנות לשעת-חירום שהוזכרתי אותן, חסר בהן האיסור להרוס את המקלטים. אמנם שם כתוב, שהרשות המוס-מכת יכולה להטיל על מישהו להרוס את המקלט ולפי התקנות האלה הרשות המוסמכת היא העירייה או המו-עצה המקומית, ובמקרה שאין מועצה מקומית — „ועד המקום“ הוא הרשות המוסמכת, אך חסר איסור מפור-רש, שלא יהרוס את המקלטים האלה, אלא על-ידי רש-יון מאת הרשות המוסמכת.

התקפת אוויר? אינני משוכנע שסידורי הבטחון בכנסת הזאת, שאנו יושבים בה, מותאמים להגנה מפני התקפה אווירית, אנו מזלזלים בכל הענין הזה, והולכים בלב שקט לקראת השלום, בלי לשים לב לכך שעלולה לבוא סכנה פתאומית.

אני דורש מן הממשלה שתכין חוק כולל, שיחייב את האזרח ואת בעל-הבית לבנות מקלטים בני קיימא. כאן יש מקום לתכנון ממלכתי, היות והאזרח בעצמו אינו יכול לעשות את העבודה. צריך לבנות מקלטים שיהיו מסוגלים לעמוד בפני התקפה אווירית. אני מכיר מקלטים שאינם אלא קיר לבנים לפני חדרי מדרגות, קיר שפצצה קטנה יכולה להרוס אותו בנקל.

אני דורש מן הממשלה שתחוקק חוק המחייב בנין מקלטים לפי תכנית קבועה.

א. בהיר (מפא"י) :

צדקו החברים שתבעו תשומת-לב מיוחדת להמשך בנין המקלטים. בשיכון העומד להיבנות עכשיו בערים, יש להבטיח בחוק שיחד עם הבתים ייבנו גם מקלטים קבועים.

ברצוני להעלות את בעיית המקלטים בישובים החקלאיים, ובעיקר בישובי הגבולות. אנו יודעים שעם פרוץ מלחמת השחרור, נמצאו הישובים ברובם מחוסרי הגנה אנטי-אווירית, ונאלצו לבנות את המקלטים להגנה מפני ההפצצות תוך כדי ההפצצות. לא מעט אבדות נגרמו לנו בשל כך. הסוכנות היהודית מקימה ישובים חקלאיים רבים; אנו יודעים שהשנה הוקמו יותר ממאה ישובים, ובשנה הבאה יקימו קרוב למאה וחמישים ישובים נוספים.

בכל הישובים האלה אין כל סידורים להגנה אנטי-אווירית, וגם הממשלה אינה דואגת לעזור למשקים בהקמת המקלטים.

אני מציע, שהחוק הזה יטיל חובה על הממשלה ועל המוסדות המיישבים לדאוג גם לסידורי ההגנה האנטי-אווירית יחד עם הקמת הישובים החדשים.

שר-המשפטים פ. רוזן :

כנסת נכבדה, ויכוח זה מראה, שנוטים להעביר את החוק לוועדת-החוקים והבטחון, כמה מההצעות שהוצעו כאן אינן נראות לי. אינני חושב שחבר הכנסת גיל צודק באמרו, שהחוק לקוי דוקא בשתי הנקודות שהזכיר. אך מכיון שנתעוררו נקודות אחרות חשובות יותר, מוטב לברר שאלה זו בוועדה.

החוק הקיים הוא אותו חוק התקנות לשעת-חירום (מקלטים), שבזמנו לא רק הותקן ע"י הממשלה הזמנית, אלא גם אושר לאחר דיונים רבים ע"י מועצת-המדינה הזמנית. בחוק זה נמצא למשל הסעיף, שחבר הכנסת גיל הזכיר: "כל בעל-בית חייב להתקין מקלט בתוך הבנין, או בכל מקום אחר שייקבע ע"י הרשות המוסמכת". נכון שהרשות המוסמכת אינה הממשלה, כי אם העירייה או המועצה המקומית או ועד המקום. המקלט ישמש מחסה לכל דרי הבנין, לאנשים הרגילים לעבוד בבנין ולמי שעלול להימצא בו. יש להכין את — — — (ק ו ר א ת ה ס ע י פ). כאן ישנן הוראות מפורשות גם על מקלטים ציבוריים ומקומות מחסה אחרים, על התח"ב לאפשר התקנת מקלטים והוראות מפורשות על

מקלטים כאלה, לא רק שאין להטיל איסור להרסם, אלא שיש להטיל חובה להרסם, כי הם מהווים סכנה לשלום הציבור. הוטפת כמה מלים לגוף החוק תסיר את המכשול הזה. בתוספת א' לעתון הרשמי מספר 24 מספטמבר 1948, יש סעיף 4 (א) המחייב להתקין מקלטים לפי תכנית מאושרת. לכן יש להוסיף ליד איסור הריסת המקלטים את המלים: "שנבנו לפי תכנית מאושרת".

חסר שני הוא בסעיף (ב), יש להוסיף סעיף האומר, שאלה המשתמשים במקלט לכל מטרת שהן, חזין מאשר למחסה מהרעשות אוויר, עד יום היכנס חוק זה לתקפו — יוצאו מהמקלטים לפי חוק ציבורי, הצורך בהוספה זאת ברור: ישנם אנשים שנכנסו למקלטים למטרות מגוריים. מצבם אמנם קשה, אבל עליידי הימצאם במקלט הם לא יאפשרו את השימוש בו בבוא שעת-הצורך. החוק שהוצע לנו עליידי הממשלה מבטיח את יעילות השימוש במקלט רק מיום היכנס חוק זה לתקפו, אבל אינו שומר על השימוש במקלט כמחסה מפני התקפות אוויר, במקרה שהאנשים נכנסו למקלט לפני היכנס חוק זה לתקפו.

י. מרידור (תנועת החרות) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מונח לפנינו תיקון לתקנות שתי-חירום בקשר עם מקלטים. כולנו זוכרים את התקופה בה נבנו המקלטים בארץ. היתה זו תקופה של קרבות, ובמידה מסויימת תקופה של תוהו ובוהו. אין ספק שהמקלטים שנבנו אז אין בהם משרם אפשרות כלשהי להתגוננות מעשית מפני התקפות אוויר. כידוע, מקלט מהתקפות אוויר הוא גורם חשוב לא רק לשמירת הנפש של האוכלוסיה, אלא גם לשמירת הרוח שלה. כאשר אדם יודע שקיימת סכנה של התקפה אווירית, ויחד עם זה הוא יודע שמוכנים בשר-בילו מקלטים, התנהגותו היא אחרת מאשר אם הוא יודע שאין מקלטים, כאשר התקפה אווירית באה במפתיע.

כשר-החוק שלנו פנה אל מדינות-ערב בבקשה ובהצעה למו"מ על שלום, ענו לו כי אין צורך בשלום, מכיון שמעולם לא היתה מלחמה. מה שראינו בתל-אביב ובמקומות אחרים מבחינת הפצצה אווירית, איננו יכול להיקרא מלחמה במלוא מובן המלה, אך אין כל בטחון שאף מצב זה לא יחזור בעתיד הקרוב. מדברים על סיבוב שני. אינני נמנה על האנשים הסבורים שהתקפת צבא יכולה להיערך בן-לילה, כי הן קפה כזאת מצריכה הכנות רבות מצד האויב. אבל אינני משוכנע שהתקפות אוויריות אינן יכולות לבוא במפתיע. לפיכך סבורני שההצעה שלפנינו לקוייה. יש לחוקק חוק המחייב בנין מקלטים קבועים.

עובדה היא, שהמקלטים המעטים הקיימים כיום, בנויים משק"י-חול רקובים ומארגוני-חול, ואינם יעילים כל עיקר.

אינני מתנגד לכך שהחוק יובא לוועדה. ולדעתי צריכה זו להיות ועדת-חוקים-ובטחון. אני מציע שבועדה יעמדו על כך שיש לחוקק חוק שיחייב בנין מקלטים. אני גר בבית שאין בו מקלט. פנינו לבעל-הבית פעמים מספר, והוא ענה לנו שאנו יכולים לבנות את המקלט בעצמנו, אם רצוננו בכך. מה יהיה אם תבוא פתאום

ישיבה צ"א, ח' כסלו תש"י (29 נובמבר 1949)
 — חוק לחיקון תקנות־שעת־חירום (מקלטים) (רוזן, ניר) —

ההשתתפות בהוצאות, ועל חלוקת ההוצאות בין בעל הבנין והדיירים.

היור"ר נ. ניר־רפאלקס:
 ניגש להצבעה.

הטענה היא, כפי שאני מבין, שהממשלה אינה דורשת להפעלת החוק למעשה. אני מקבל עלי, להביא טענה זו לידיעת השלטונות המוסמכים, אך חוק זה קיים. ייתכן שאם יועבר לוועדת־החוק־הבטחון, מוטב יהיה שידונו בוועדה שנית בכל החוק, ייתכן שיש מה להור"סוף ולחקן, אני מציע להעביר את החוק לוועדה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את החוק לוועדת־החוק־הבטחון נתקבלה.

היור"ר נ. ניר־רפאלקס:

הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00.

הישיבה נועלה בשעה 19.00.